

LA CULTURA CATALANA

VI) El Segle XIX

1) *Característiques.* — El segle XIX, que un pamfletaire francès ha qualificat d'estúpid, ha estat, al contrari, un segle extraordinàriament intel·ligent; almenys ha estat el segle que més ha cotitzat els valors intel·lectuals i ideològics i el que s'ha deixat guiar més per la cultura. Les evolucions polítiques i socials que ha presidit i les revolucions que ha sofert s'han realitzat totes sota el signe d'una ideologia tant de valor sentimental com de valor cultural. La cultura catalana actual s'ha anat fonamentant durant aquest segle al caliu del sentiment català, naturalment, però també amb el sentit de dignificació humana i de germanor universal que ha caracteritzat bona part dels escriptors catalans d'aquest segle. En totes les esferes del saber i en totes les branques artístiques, hom troba catalans que han excel·lit; alguns d'aquests catalans han estat veritables precursors en la ciència o en l'art al qual s'han dedicat. Només esmentarem els treballs de Narcís Monturiol sobre navegació submarina, els de Marià Cubí sobre frenologia o les recerques de Sinibald de Mas en els seus estudis sobre l'Extrem Orient. D'altres assoliren aviat notorietat universal i produïren obres que foren estudiades a l'estranger o traduïdes a diverses llengües: Balmes entre els pensadors, Milà i Fontanals entre els erudits, Verdaguier entre els poetes, Narcís Oller entre els novel·listes, Frederic Soler i Guimerà entre els dramaturgs. Tant en les obres literàries com en les científiques, tot i ésser aquestes darreres sistemàticament produïdes en castellà, hom remarca l'existència cada vegada més palesa d'aquesta unitat social de cultura, amb temperament propi, que segons Prat de la Riba caracteritza una nacionalitat. Per altra banda, Catalunya fou aviat, com s'ha repetit manta vegada, la porta oberta de cara a Europa per on entraven a la península els corrents intel·lectuals del món, puix que era a casa nostra on es feien i s'imprimien les traduccions castellanes de les obres mestres universals i de les obres científiques que calia incorporar a la cultura espanyola.

2) *Les lletres.* — En el camp literari Barcelona surt aviat del seu ambient propi. Després de la revolució de l'any 68 el pensament català fins aleshores cohibit, envaeix totes les esferes ideològiques. Al costat de la premsa conservadora sorgeix la premsa liberal. El periodisme comença a esdevenir una força. I tot i produir-se en castellà, aquesta premsa es sent cada vegada més impregnada de l'esperit català que els poetes cantaven amb llurs versos incorrectes i plagats de castellanismes. La renaixença literària provoca a Catalunya la iniciació de tots els gèneres: el líric, el dramàtic i l'èpic, així com la novel·la històrica i de costums. Per això al cap de deu anys de la restauració dels Jocs Florals, les lletres catalanes ja ofereixen un nodrit estol d'escriptors que a més de la preocupació de la llengua literària tenen

DEL "CANIGÓ"

LA FADA DE ROSES

¡Que bonica n'és la mar,
que bonica en nit serena!
de tant mirar lo cel blau
los ulls li blavegen.

Hi davallen cada nit
amb la lluna les estrelles,
i en son pit que bat d'amor,
gronxades se bressen.

Tot escoltant l'infinit
sa dolça música ha apresat,
n'apar lo mirall del cel,
lo cel de la terra.

Ahir vespre la vegi
com dormia en la maresma,
com dormia cabdellant
escuma i arena.

Los coralers de Bagur
coralen dins llur barqueta.
—Coralers, si m'hi volem,
fareu bona pesca.

Si voleu saber qui só,
só una fada empordanesa,
les fades del Pirineu
me diuen Sirena.—

Quan ells se tiren al fons
jo en sortia amb les mans plenes,
ells treuen rams de coral,
jo aquest ram de perles.

CHOR DE GOGES

Muntanyes regalades
són les de Canigó,
elles tot l'any flereixen,
primavera i tardor.

MN. JACINT VERDAGUER

la del desvetllament de l'esperit català, somort des de feia segles. L'exemple dels felibres provençals, que restauren una llengua caduca i produeixen obres de valor universal, és aprofitat i seguit pels catalans, que senten aviat la comunitat d'origen entre llur cultura i la cultura occitana.

Tres noms il·lustres personifiquen l'esclat de les lletres catalanes: el d'un poeta, Verdaguier; el d'un autor dramàtic, Frederic Soler i el d'un novel·lista, Narcís Oller. El primer, a part de

la vàlua de les seves obres genials, tan èpiques com líriques, té el mèrit immens d'haver vigoritzat la llengua literària amb la saba d'un lèxic riquíssim d'expressió autènticament catalana. El segon va crear el teatre català i aviat va formar escola, degut, potser, a què el gènere que conregava només exigia del poeta un llenguatge que tot seguit es fes entenedor del públic i un art primari que l'emocionés. Quant a Narcís Oller, una mica posterior als dos primers, va crear la novel·la cata-

lana tot donant-li proporcions de novel·la ciutadana i infonent-li un esperit universal. Al costat d'aquests tres noms cal afegir-hi el d'Angel Guimerà que ve a dignificar el teatre fent-li calçar el coturn i donant-li una categoria literària ignorada de Frederic Soler i dels altres dramaturgs; i hi afegirem també el nom d'un crític literari com Josep Ixart

3) *La Història, el Dret.* — Els estudis històrics prenen cada cop més relleu i adés en castellà, adés en català, les històries generals i les monografies històriques enriqueixen la bibliografia catalana. En aquest sentit cal esmentar les històries d'Antoni de Bofarull i d'Aulèstia i Pijoan i les recerques de Sempere i Miquel, el qual va especialitzar-se més tard en l'estudi de la pintura catalana antiga.

4) *L'art.* — Paral·lelament a aquests fets culturals cal assenyalar l'obra artística i social que realitzaren les societats corals, d'arrel exclusivament popular, fundades per Josep A. Claver, el qual, amb el seu esforç, va infondre a les masses, no solament un sentit de catalanitat que semblava esvaït, sinó un alt sentit de civilitat i de dignitat ciutadana que va contribuir molt a aixecar el nivell polític del poble. Quant a les arts plàstiques, cada vegada m'és florents gràcies a la continuïtat de l'escola de Llotja, el desvetllament segueix un camí ascendent. Així trobem a la primera meitat del segle un escultor com Campeny, deixeble de l'italià Canova, de caire neoclàssic. Però aquesta tendència neoclàssica s'esvaeix i els pintors catalans segueixen aviat la tendència mig romàntica i mig clàssica d'Owerbeck, cap dels «nazarens» que feia de pontífex artístic a Roma. La reacció realista que no triga a palesar-se produirà pintors tan eminents i de caire tan universal com Fortuny i Martí Alsina, els quals, però, no arriben a la maduresa sinó ben entrada la segona meitat del segle. La pintura «d'història», general a tota Europa, informa també els nostres artistes, entre els quals comencen a aparèixer paisatgistes d'arrel específicament catalana.

5) *Afirmació de l'esperit català.* — L'esperit català s'imposa també en la política, no solament per obra de generals com Prim, sinó per obra d'intel·ligències com Estanislau Figueres i Francesc Pi i Margall, que durant la primera República espanyola estigueren al cap del govern. Aquest esperit, altament liberal i democràtic, contrasta amb l'esperit de la vella Espanya, que més tard triomfarà amb la Restauració. No és que a Catalunya no existeixi, també, un esperit tradicionalista i conservador força arrelat, però tant l'esperit liberal com el tradicionalista tingueren ja un caire propi, que si altra cosa no, va demostrar el doble interès dels catalans a afirmar llur personalitat, adés com formant part d'una entitat històrica que volia reconquerir prerrogatives perdudes, adés com ciutadans que volien assolir per al poble drets i llibertats que estessin d'acord